

Državni svetnik
Tomaž Horvat, mag. prava

Nova Gorica, 9. 5. 2017

DRŽAVNI SVET REPUBLIKE SLOVENIJE	
Prejeto:	09-05-2017
Šifra:	172-01/17-4/1
Povezava:	020-04/17-10
EPA:	EU:
Sign. zn.:	
Kratica:	

Gospod
Mitja Bervar, mag. manag.
predsednik
Državnega sveta

ZADEVA: Vprašanja glede domnevnih kršitev pravic zavarovancev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v zvezi z odmero pokojnine

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) predlagam, da se na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije naslovi naslednja vprašanja:

1. Po kakšnih postopkih (na podlagi enotnih internih navodil ali vsaka organizacijska enota po svoji presoji?) so območne enote in izpostave Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ), v skladu z Odločbo Ustavnega sodišča RS št. U-I-239/14-10, Up-1169/12-24 z dne 26. 3. 2015, odločale o vlogah za revizijo podatkov o plačah za obdobje, v katerem so bile vplačane delnice za notranji odkup pri delodajalcu?
2. Kakšen je bil delež izdanih odločb ZPIZ v zvezi z Odločbo Ustavnega sodišča RS št. U-I-239/14-10, v katerih je ZPIZ zavrnil zahtevo za ponovno odmero pokojnine, in kakšni so bili prevladujoči razlogi za zavrnitev zahteve?
3. Kako je mogoče, da je posamezna območna enota zavrnila v prejšnji točki omenjeno zahtevo za ponovno odmero pokojnine brez izvedene revizije podatkov o plačah, če k temu direktno napotuje zgoraj omenjena odločba Ustavnega sodišča?
4. Ali in če da, na kakšen način je centralna enota ZPIZ preverjala pravilnost izvedenih postopkov obravnave zahtev za ponovno odmero pokojnine v zvezi z vplačanimi delnicami za notranji odkup v okviru posameznih območnih enot, zlasti v zvezi z zavrjenimi zahtevami?
5. Koliko je bilo prejetih pritožb na odločitev posamezne območne enote v zvezi z zahtevami za ponovno odmero pokojnine in koliko od teh je bilo na drugi stopnji rešenih v korist upravičencev?

6. Ali so bile v fazi reševanja pritožbenih zahtevkov na drugi stopnji zaznane kakšne nepravilnosti glede neizvedenih revizij podatkov o plačah na prvi stopnji odločanja in če da, ali so bile omenjene nepravilnosti (že) ustrezno odpravljene?
7. Na kakšen način ZPIZ zagotavlja pravilno enakopravno obravnavo vseh zavarovancev v primeru odločanja o posameznih pravicah v povezavi z določbami 183. člena ZPIZ-2 (na primer v povezavi z upoštevanjem izplačila za delo prek polnega delovnega časa v osnovo za odmero pokojnine)?

Obrazložitev:

Ustavno sodišče Republike Slovenije je v odločbi št. U-I-239/14-10, Up-1169/12-24, z dne 26. 3. 2015, odločilo, da je bil Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS št. 12/92, 5/94, 7/96 in 56/98) v neskladju z Ustavo Republike Slovenije in da mora Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju: ZPIZ) v roku 60 dni po objavi odločbe v Uradnem listu RS ponovno odmeriti pokojnino zavarovancem oziroma uživalcem pokojnine, za katere je v postopkih revizije ugotovil, da so bile delnice za notranji odkup vplačane z delom plače, ki se všteva v pokojninsko osnovno, pa ta del plače ni bil vštet zaradi protiustavne četrte alineje 46. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list. RS, št. 12/92, 5/94, 7/96 in 54/98). V odločbi je bilo predvideno, da ZPIZ izda odločbo o ponovni odmeri pokojnine z uporabo izrednega pravnega sredstva razveljavitve ali spremembe dokončne odločbe iz prvega odstavka 183. člena ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13 in 44/14), ne glede na čas vročitve dokončne odločbe o odmeri pokojnine.

Na podlagi navedenega so potencialni upravičenci, ki so izpolnjevali pogoje¹, na ZPIZ lahko vložili vlogo za revizijo podatkov o plačah za obdobje, v katerem so bile vplačane delnice za notranji odkup pri delodajalcu, in ponovno odmero pokojnine, ki je bila objavljena na spletni strani ZPIZ. Nekateri potencialni upravičenci so pri tem na odločitve posamezne območne enote ZPIZ čakali tudi do 11 mesecev, za povrh pa so bili na koncu obveščeni o zavrnitvi zahteve za ponovno odmero pokojnine. Navedene odločitve naj bi bile v posameznih primerih sprejete brez revizije podatkov o plači, četudi so bili slednji na voljo. Posamezni potencialni upravičenci prav tako opozarjajo, da revizija ni bila opravljena niti po pritožbi na odločbo in da je tudi drugostopenjski organ zavrnil omenjeno pritožbo brez preverjanja podatkov o plači pri delodajalcu. Posledično so se nekateri morali zateči k tožbam, vložnim na delovno in socialno sodišče.

Na podlagi navedenega se zastavlja vprašanje sledenja vsebini ustavne določbe, torej zakaj se v posameznih primerih pri odločanju o ponovni odmeri pokojnine ni izvedlo revizije podatkov o plačah in pokojninskih osnovah za obdobje, v katerem so bile vplačane delnice za notranji odkup, četudi obstajajo zadostni dokazi upravičenčevega delodajalca (kot odgovornega za posredovanje tovrstnih podatkov), da je bil notranji odkup dejansko opravljen. V praksi je tako poznan tudi primer, ko sta se delodajalec in

¹ Npr. bivši zaposleni v podjetju Mlinotest Ajdovščina, ki so od leta 1990 pa do leta 1992 del plač namenili za notranji odkup in lastninjenje podjetja. Do vložitve vlog v omenjenem podjetju posebna revizija ZPIZ še ni bila opravljena.

ZPIZ pravdala glede vračila prispevkov, ki so bili plačani iz naslova plač, ki so bile namenjene notranjemu odkupu, pri čemer v času omenjenih sodnih postopkov ni bilo dvoma, da je bil v podjetju izveden notranji odkup in da so delavci za te delnice namenili del svojih plač, od katerih so bili plačani vsi takrat predpisani prispevki, ki bi se morali šteti v pokojninsko osnovo. Nato pa se v nadaljnjih postopkih znotraj ZPIZ (uveljavljanje zahtev za ponovno odmero) tega dejstva ni več priznavalo.

Kot možen zaplet oziroma kršitev pravic v zvezi z določanjem osnove za odmero pokojnine se v praksi pojavlja tudi upoštevanje izplačil za delo prek polnega delovnega časa (nadure), ki se je v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja v samoupravnih aktih delodajalca štelo v osnovo za odmero pokojnine kot poseben delovni pogoji. V primeru napačno ugotovljenega dejanskega stanja v škodo ali korist zavarovanca bi se namreč na podlagi 183. člena ZPIZ-2 lahko razveljavilo ali spremenilo dokončno odločbo, s katero je bila kršena materialna določba zakona ali podzakonskega akta. Odločbo v skladu z zakonom lahko razveljavi ali spremeni pristojna enota zavoda, ki je odločbo izdala.

V praksi je tako možno zaznati primere odločitev v okviru posameznih pristojnih enot ZPIZ (npr. OE Nova Gorica), pri katerih niso bila upoštevana nesporna dejstva v obliki verodostojnih dokazil (potrdila iz predpisanih evidenc delodajalca z žigom in podpisom odgovorne osebe; kopije samoupravnih splošnih aktov; zapisnik inšpekcijskega pregleda; dejstvo, da gre za majhno število opravljenih in plačanih ur - precej pod vsakokratno zakonsko omejitvijo ...) in vsi predloženi zahtevani podatki delodajalca, ampak so se odločitve sprejemale na podlagi diskrecijske presoje ustreznosti dokazil delodajalca. Za plačila, izplačana za delo prek polnega delovnega časa do uveljavitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, veljavnega do 31. 3. 1992, namreč 407. člen ZPIZ-1 predvideva, da se upoštevajo pri izračunu pokojninske osnove, če je tovrstno delo po predpisih o delovnih razmerjih štelo kot poseben delovni pogoji. Kljub temu, da je ZPIZ v odgovoru enemu od potencialnih upravičencev² pritrdil, da je v njegovem primeru prišlo do nedoslednega upoštevanja predpisov³, omenjena krivica še vedno ni popravljena. In takšnih primerov je, kot kažejo pritožbe posameznikov, kar nekaj.

Če želimo zagotoviti ustrezno socialno varnost državljanom in državljanom ter se izogniti nepotrebnim dolgotrajnim in dragim postopkom pred sodišči, ki si jih veliko zavarovancev ne more privoščiti, bi bilo očitno treba več pozornosti nameniti izvajanju ustreznega nadzora nad pravilnostjo izvajanja postopkov v okviru območnih enot ZPIZ ter s tem zagotoviti enako obravnavo zavarovancev oziroma upravičencev do pravic iz pokojninskega zavarovanja.

Tomaž Horvat, mag. prava, l.r.
državni svetnik

² Marca 2016, na podlagi posredovanja ene od poslanskih pisarn.

³ Oseba ni imela pravice odločati o tem, katero delo prek polnega delovnega časa je štelo kot poseben delovni pogoji, ampak zgolj ugotoviti, ali je delavec prejel osebni dohodek za delo prek polnega delovnega časa in ali je bilo to delo opredeljeno v samoupravnem splošnem aktu kot poseben delovni pogoji.